

die musterhaften Figuren ins Leben riefen, um in ihnen das unbezweifelte Gute und das abzulehnende Schlechte zu verkörpern. *Die Maske trägt nicht Wert, sondern Schicksal*. Darin verbirgt sich der Wunsch des Menschen nach der Welt der Transzendenz. Ein anderer Aspekt der Maske ist der Ausdruck des Rangverlustes des Persönlichkeit. Das erklärte die häufige Erscheinung der gesichtslosen Figuren in der Kunst in unseren Tagen, die „Maske“ (Abb. 13) von L. Vajda sowie in der jüngsten Vergangenheit das Bild „Metaphysik“ (Abb. 14) von Carra oder die Arbeiten von Chirico.

LITERATUR

- E. Favre*
1937. *Equivalences I*. Paris
- G. Cocciara*
1961. *L' eterno selvaggio*. Milano
- A. Gosztonyi*
1971. *Der Mensch in der modernen Malerei*. München
- J. Lavde*
1966. *Les arts de l'Afrique noire*. Paris
- Gy. Lukács*
1965. *Az esztétikum sajátága*. Budapest
- F. Fels*
1947. *S. Ensor*. Genéve
- L. Végvári*
1964. *A képzőművészeti típus és annak válsága a XX. század művészetében*. Művészettörténeti Értesítő 2. sz.
- L. Végvári*
1965. *Picasso les demoiselles d'Avignon*. Művészettörténeti Értesítő

A TÍPUS ÁTALAKULÁSA MASZKKA (Resümé)

A 12. századtól kezdve egyre nagyobb jelentőségű lett a természethű ábrázolás. Ez a tendencia elválaszthatatlan a személyiség fontosságának növekedésétől. Ez időben nagy számban készültek síremlékek, melyeken az elhunyt hitelességre törekvő portréja látható. A személyiségi sajátosságok megragadásának igénye magával vonzotta a jellem, az érték felmutatásának gondját. Így formálódott ki a mintaszerű példaképnek tekinthető személyiségek megformálásának a szándéka. Ez a törekvés a késő román, majd a gótikus művészet épületplasztikájában teljesebbé válik. Létrejön a személyiségben megnyilvánuló általános értéknek, illetve büntől eltorzított embernek a figurája: vagyis a keresztény művészet típusainak rendszere. A román kor egyik legfontosabb témája a pszichomachia, a lélekért való küzdelem, fokozatosan a jó és a rossz jellemek konfliktusává alakult. Ugyanakkor a pszichomachia a kor igényeinek megfelelően a hétköznapi élet jeleneinek ábrázolásává transzponálódott. A bibliai jelenetek ábrázolásánál arra törekedtek a megrendelő és az ő akaratuk szerint tevékenykedő művészek, hogy a morális konfliktusokat életképszerűen, a hétköznapi eseményeihez hasonló módon jelenítsék meg. Ebben a vonatkozásban kiemelkedő jelentősége van *Giottonak*. Fő művében, a padovai Arena kápolna freskóin, pl. a Júdás-csók megjelenítésében az igény mintaszerűen megoldott.

Ebben a szellemben dolgoztak a 15. század flamand mesterei. Különösen megragadó példa *Hieronymus Bosch* Krisztus megcsúfolása, mely az ártatlan áldozat és a gonosz jellemek agresszivitását konfrontálja.

Évszázadokon uralkodott ez a tendencia a művészetben. Különös jelentősége van a téma szempontjából *Tizianonak*, a jellemábrázolás nagy mesterének.

A barokk művészetben azonban egyre nagyobb jelentőségre tett szert az autonóm személyiség ábrázolása. Ennek következtében a személyiségben általánosított társadalmi érték vesztett jelentőségéből. Az impresszionista művészetben az emberábrázolás célja az egyén pillanatnyi vizuális állapotára redukálódott: a művész lemondott a modell minősítéséről. Az egyén fontosságának tagadása: az impresszionizmus ellenhatásaként következett be: a művészek a semleges általánosítást, személyiséget és az értéket tagadó maszkok ábrázolására váltottak át. A maszk olyan állapotjelző, mely minden szubjektív elemet és mindenfajta minősítést kiküszöböl. A maszk a XX. század művészetének előkészítőiben, *Ensor* és *Munch* festészetében jelentés nélküli emberképpé egyszerűsödött. Így vált a maszk a legújabb kor értékvesztésének szimbólumává.

(Ez a tanulmány a Herman Ottó Múzeum Évkönyve XXV–XXVI. kötetében közölt munka továbbfejlesztése.)

Végyári Lajos